

Stalinovy varhany: Raketomet BM 13-16

Kaťuša

- CZ24 News | 9. listopadu 2023

RUSKO: 14. července 1941 se na německé síly, vojáky a bojovou techniku, soustředěné na železniční stanici Orša, snesl příval ohně a železa, rozsévající smrt a chaos. To byl výsledek první salvy baterie reaktivních minometů BM-13-16, zvané „Kaťuša“

Raketomet BM-13-16

Přes těžkosti a nedostatky v práci zbrojních podniků a jednotlivých odvětví obranného průmyslu Sovětského svazu, stejně jako přes nelítostné stalinské čistky probíhající ve druhé polovině 30. let minulého století, jimž padla za oběť řada elitních sovětských velitelů a dalších vojenských odborníků, se léta 1937–1938 stala mezníkem ve vybavování Rudé armády rozličnou výzbrojí, která odpovídala potřebám té doby.

Nejenže se podařilo rozpracovat řadu zcela nových vzorů zbraní a bojové techniky, ale podařilo se je i zavést do výroby a postupně jimi přezbrojovat útvary a jednotky. Kromě nových pěchotních zbraní, především samonabíjecích pušek a kulometů, a nových typů dělostřeleckého materiálu, kde dominovaly projekty známých dělostřeleckých konstruktérů V. G. Grabina, F. F. Petrova, L. I. Gorlického a dalších, byl ovšem v prosinci roku 1938 vyroben také zkušební prototyp odpalovacího zařízení k vypouštění reaktivních granátů salvami na pozemní cíle. Sestrojila jej skupina konstruktérů pod vedením K. K. Glucharjova, L. E. Švarce a I. I. Gvaje. **Na základě zkoušek prototypu pak záhy nato zkonstruovali V. N. Galkovskij a P. A. Pavlenko šestnáctihlavňový raketomet na automobilovém podvozku, pozdější proslulou „Kaťušu“.**

Raketomet BM-13-16

Nová zbraň potom na podzim roku 1939 úspěšně prošla státními zkouškami a mohla být zavedena do výzbroje dělostřelectva Rudé armády. Raketomet „Katuša“ se stal jednou z nejúčinnějších zbraní druhé světové války. **Jedna salva „Katuše“ představovala náklad 78,4 kilogramů tříštivotrhavé náplně, která dopadla během deseti sekund na plochu půl hektaru**, což je téměř stejný účinek, jakého by bylo dosaženo jednou salvou houfnicového dělostřeleckého pluku, který například v roce 1941 disponoval šestnácti houfnicemi ráže 122 milimetrů vzor 1938.

Sovětské raketomety

První pracoviště pro zkoumání možnosti výroby raketové zbraně bylo založeno již v roce 1921, v jeho čele byl inženýr chemie N. I. Tichomirov. V roce 1928 dosáhla laboratoř inženýra Tichomirova prvních výrazných úspěchů při vývoji bezdýmného lisovaného prachu pro pohon raketových motorů a v téže roce byla přemístěna do Leningradu, přejmenována na Laboratoř dynamiky plynů a podřízena vojenskému velení. V třicátých letech začaly vznikat pod hlavičkou Osoaviachimu skupiny pro studium reaktivního pohybu, které kromě přípravy budoucích kádrů pro raketovou techniku také pracovaly na vývoji kapalinových raket.

V roce 1933 Vojenská revoluční rada nařídila sloučení všech pracovišť, zabývajících se vývojem raketových zbraní, do Vědeckého výzkumného ústavu reaktivního, prvního ústavu svého druhu na světě. V ústavu postupně pracovaly desítky později známých vědců a raketových konstruktérů, ústav od samého vzniku spolupracoval s K. E. Ciolkovským, „otcem raketové teorie“.

Byly to především prachové neřízené rakety, na jejichž vývoj pro potřeby polního dělostřelectva a letectva byl kladen největší důraz a které přinesly ústavu a posléze i sovětskému dělostřelectvu největší slávu a věhlas. Téměř desetiletý vývoj, od počátečních problémů s pohonnými hmotami přes

experimenty zkoumající vliv polohy těžiště, velikosti, tuhosti a nastavení stabilizátorů raket na stabilitu vlastní střely, byl završen zkonstruováním salvového raketometu a jeho následným zavedením do výzbroje.

Orientace ústavu na prachové rakety se ukázala po vypuknutí Velké vlastenecké války jako více než oprávněná, což potvrdily zkušenosti získané během těžkých válečných let. **Výroba těchto raket nebyla příliš náročná, v polních podmínkách se prachové rakety vyznačovaly vysokou spolehlivostí, jednoduchou obsluhou a především bezpečnou manipulací s nimi.**

Jako první ovšem vyzkoušelo prachové rakety v bojovém střetnutí nikoli pozemní vojsko, ale sovětské letectvo, a to na Dálném východě v roce 1939, kdy u řeky Chalchyn-gol Japonci zaútočili na Mongolsko. Zkušební roj pěti stíhaček I-16, vyzbrojených leteckou verzí neřízených prachových raket RS-82 ráže 82 milimetrů, pod velením kapitána N. I. Zvonarjeva sestřelil během čtrnácti akcí třináct japonských letadel, první z nich 21. srpna 1939.

Kaťuše v boji

První bojové nasazení „Kaťuší“ u Orši a při následném ostřelování německé přepravy přes řeku Oršicu ukázalo jednoznačnou efektivitu nové zbraně. První baterie gardových minometů pod velením kapitána Fljorova pak byla následně nasazena během úporných obranných bojů u Rudni, pod Smolenskem, u Jelni, Roslavli a Spas-Děmjansku. Německé velení vyvíjelo značné úsilí k tomu, aby zjistilo pozici baterie a zničilo ji, proto nepřátelský průzkum pracoval nepřetržitě. Přesto baterie pokračovala v zasazování těžkých úderů na živou sílu nepřítele a jeho techniku. **Kromě ničivého účinku dopadajících střel zde sehrál velkou roli i psychologický efekt nové zbraně na morálku protivníka, který tyto raketomety označil za „Stalinovy varhany“** (viz Proč právě „Kaťuša“ a „Stalinovy varhany“?).

Začátkem října 1941, během ústupových obranných bojů, se baterie kapitána Fljorova, působící v sestavě vojsk Západního frontu, ocitla v německém týlu. Při přesunu k linii fronty v noci na 7. října 1941 byla baterie ve vesnici Bogatyr ve Smolenské oblasti vypátrána a zaskočena nepřítelem. Nová zbraň Rudé armády byla v ohrožení, ale všichni příslušníci baterie, věrní své vlasti a vojenské přísaze, bojovali až do konce. Poté, co příslušníci baterie na povel svého velitele vyhodili do vzduchu zbývající zásoby munice a totálně zničili svěřenou techniku, aby nová zbraň nepadla do rukou nepřítele, podstoupili nerovný boj, v němž převážná většina sovětských vojáků, včetně jejich velitele, padla.

Ve výrobě dalších „Kaťuší“ ovšem Sovětský svaz pokračoval a postupně je ve stále větším množství zařazoval k nově formovaným jednotkám a útvarům. Jestliže v červenci 1941 na frontě operovala jedna jediná baterie těchto raketometů, do července následujícího roku to už bylo 216 oddílů a na počátku roku 1945 přes pět set oddílů gardových minometů. **Během necelých čtyř let, od července 1941 do prosince 1944, sovětské závody vyrobily a dodaly na frontu téměř dvanáct miliónů dělostřeleckých a leteckých raket různých ráží.**

Gardové minomety prošly všemi bojišti na východní frontě, významně se podílely i na porážce japonské kvangtungské armády na Dálném východě během ofenzívy Rudé armády v Mandžusku v srpnu a září roku 1945. Staly se jedním z nejvýznamnějších faktorů vítězství Sovětského svazu ve Velké vlastenecké válce.

Proč vlastně „Kaťuša“ a „Stalinovy varhany“?

Proč se vlastně raketometu BM 13-16 přezdívá „Kaťuša“? Existuje několik vysvětlení. Nejvíce pravdě bude asi to, které tvrdí, že při jednom z prvních bojových nasazení proti německému uskupení na Trhovém náměstí ve městě Rudnja baterie pálila z vysoké hory s přímým zaměřením, což vyvolalo u vojáků asociaci s populární předválečnou písní Kaťuša. V této známé písni dívka jménem Kaťuša

také „vyšla na vysoký strmý břeh a zpívala píseň pro svého milého“.

Jméno „Katuša“ dal gardovým raketometům bývalý seržant štábní roty 217. samostatného spojovacího praporu 144. střelecké divize 20. armády Andrej Sapronov, v současnosti vojenský historik. Když dorazil k baterii krátce poté, co ukončila palebný přepad německých vojsk v Rudni, jeho průvodce, rudoarmějec Kaširin, pouze udiveně řekl: „*To je ale píseň!*“, na což seržant Sapronov pouze odvětil: „*Katuša*“.

Přes spojovací uzly se zpráva o nové zbraní s názvem „Katuša“ během několika dní rozšířila po celé 20. armádě a přes její velení do celé země.

Pro úplnost, 13. července 2010 se veterán a „kmotr“ „Katuši“ Andrej Sapronov dožil 89 let. **Zatímco pro sovětské pěšáky byl „zpěv“ sovětských „Katuší“ velice příjemným zvukem, totéž v žádném případě nemohli tvrdit němečtí vojáci**, kteří ze dvou důvodů novou zbraň Rudé armády překřtili na „Stalinovy varhany“. Prvním z nich byla jistá vnější podobnost odpalovacího zařízení se systémem varhanních píšťal a druhým důvodem byl mohutný ohlušující řev „Katuší“, který doprovázel odpal raket.

[ZDROJ](#)